

Republica Moldova
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

DECIZIE
DE INADMISIBILITATE

a sesizării nr. 213g/2023
privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 313
alin. (4) din Codul de procedură penală
*(examinarea plângerii de către judecătorul de instrucție,
fără prezența părților)*

CHIȘINĂU

6 martie 2024

Curtea Constituțională, judecând în componența:

nei Domnica MANOLE, *Președinte*,
nei Viorica PUICA,
dlui Nicolae ROȘCA,
nei Liuba ȘOVA,
dlui Serghei ȚURCAN,
dlui Vladimir ȚURCAN, *judecători*,
cu participarea nei Ana Florean, *asistent judiciar*,

Având în vedere sesizarea înregistrată la 28 septembrie 2023,
Examinând admisibilitatea sesizării menționate,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,
Deliberând la 6 martie 2024, în camera de consiliu,

Pronunță următoarea decizie:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a textului „fără prezența părților” și a cuvântului „poate” din articolul 313 alin. (4) din Codul de procedură penală, ridicată de dl Denis Russu și de dna avocat Aliona Dragomir, în dosarul nr. 10-1748/2023, pendinte la Judecătoria Chișinău, sediul Ciocana.

2. Sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a fost trimisă la Curtea Constituțională, pe baza articolului 135 alin. (1) lit. a) și lit. g) din Constituție, de dl judecător Victor Rațoi de la Judecătoria Chișinău, sediul Ciocana.

ÎN FAPT

A. Circumstanțele litigiului principal

3. Dl Denis Russu a formulat o plângere împotriva unor pretinse acțiuni de tortură comise asupra sa de către organele de drept în timpul reținerii și audierii în cadrul unei cauze penale.

4. Procurorul cazului a emis o ordonanță prin care a refuzat începerea urmăririi penale și a dispus clasarea procesului penal. Această ordonanță a fost menținută de către procurorul ierarhic superior. Dl Denis Russu a contestat ordonanța procurorului la judecătorul de instrucție.

5. În cadrul examinării contestației, dl Denis Russu și dna avocat Aliona Dragomir au ridicat excepția de neconstituționalitate a textului „fără prezența părților” și a cuvântului „poate” din articolul 313 alin. (4) din Codul de procedură penală. Potrivit acestor prevederi, plângerea se examinează de către judecătorul de instrucție în termen de 30 de zile, fără prezența părților.

Judecătorul poate dispune fixarea ședinței pentru prezentare la proces printr-o încheiere motivată.

6. Printr-o încheiere din 20 septembrie 2023, judecătorul de instrucție a admis ridicarea excepției de neconstituționalitate și a trimis, în acest sens, o sesizare la Curtea Constituțională în vederea examinării acesteia.

B. Legislația pertinentă

7. Prevederile relevante ale Constituției sunt următoarele:

Articolul 16 Egalitatea

„(1) Respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului.

(2) Toți cetățenii Republicii Moldova sînt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.”

Articolul 20 Accesul liber la justiție

„(1) Orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime.

(2) Nici o lege nu poate îngreuna accesul la justiție.”

Articolul 23 Dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle

„[...]

(2) Statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle. În acest scop statul publică și face accesibile toate legile și alte acte normative.”

Articolul 24 Dreptul la viață și la integritate fizică și psihică

„[...]

(2) Nimeni nu va fi supus la torturi, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane ori degradante.

[...]”

Articolul 26 Dreptul la apărare

„(1) Dreptul la apărare este garantat.

(2) Fiecare om are dreptul să reacționeze independent, prin mijloace legitime, la încălcarea drepturilor și libertăților sale.

(3) În tot cursul procesului părțile au dreptul să fie asistate de un avocat, ales sau numit din oficiu.

[...].”

Articolul 53

Dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică

„(1) Persoana vătămată într-un drept al său de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, este îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins, anularea actului și repararea pagubei.

(2) Statul răspunde patrimonial, potrivit legii, pentru prejudiciile cauzate prin erorile săvârșite în procesele penale de către organele de anchetă și instanțele judecătorești.”

Articolul 54

Restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți

„(1) În Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului.

(2) Exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sînt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției.

(3) Prevederile alineatului (2) nu admit restrângerea drepturilor proclamate în articolele 20-24.

(4) Restrângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății.”

8. Prevederile relevante ale Codului de procedură penală, adoptat prin Legea nr. 122 din 14 martie 2003, sunt următoarele:

Articolul 313

Plângerea împotriva acțiunilor și actelor ilegale ale organului de urmărire penală și ale organului care exercită activitate specială de investigații

„[...]

(4) Plângerea se examinează de către judecătorul de instrucție în termen de 30 de zile, **fără prezența părților**, cărora li se comunică data examinării plângerii. Judecătorul, printr-o încheiere motivată, **poate** dispune fixarea ședinței pentru prezentare la proces, cu citarea procurorului, a persoanei care a depus plângerea, precum și a persoanelor ale căror drepturi și libertăți pot fi afectate prin admiterea plângerii. Neparticiparea în ședință a procurorului, a persoanei care a depus plângerea și/sau a persoanelor ale căror drepturi și libertăți pot fi afectate prin admiterea plângerii nu împiedică examinarea acesteia. În ambele cazuri, procurorul este obligat să prezinte în instanță materialele corespunzătoare în termen de 5 zile de la înștiințare. În cazul examinării plângerii în cadrul ședinței de judecată, dau explicații procurorul, persoana care a depus plângerea și persoanele ale căror drepturi și libertăți pot fi afectate prin admiterea plângerii.

[...]

(6) Încheierea judecătorului de instrucție este irevocabilă, cu excepția încheierilor privind refuzul în pornirea urmăririi penale, scoaterea persoanei de sub urmărirea penală, încetarea urmăririi penale, clasarea cauzei penale și reluarea urmăririi penale, care pot fi atacate cu recurs în termen de 15 zile de la data comunicării și se vor judeca conform art.4 47 și 448, în lipsa părților.”

[în redactarea Legii nr. 245 din 31 iulie 2023, în vigoare din 22 august 2023]

ÎN DREPT

A. Argumentele autorilor excepției

9. Autorii excepției afirmă că, potrivit articolului 313 alin. (4) din Codul de procedură penală, plângerea împotriva acțiunilor și actelor ilegale ale organului de urmărire penală și ale organului care exercită activitatea specială de investigații se examinează de către judecătorul de instrucție, fără prezența părților.

10. Autorii consideră că, în cazul victimelor torturii, examinarea plângerilor în lipsa acestora constituie o ingerință în exercițiul dreptului la un proces echitabil, dat fiind faptul că acestea nu pot pleda nemijlocit în fața judecătorului de instrucție.

11. Având în vedere specificul cauzei deduse judecății și contextul circumstanțelor cauzei, autorii consideră că examinarea unor astfel de plângeri privează victima de dreptul de a se apăra în mod efectiv și de a afla adevărul. Autorii consideră că examinarea unor astfel de plângeri impune prezența fizică a persoanei care se pretinde victimă a unor acte de tortură.

12. Totodată, teza a doua din articolul 313 alin. (4) din Cod prevede că, printr-o încheiere motivată, judecătorul poate dispune fixarea ședinței pentru prezentare la proces, cu citarea procurorului, a persoanei care a depus plângerea, precum și a persoanelor ale căror drepturi și libertăți pot fi afectate prin admiterea plângerii. Autorii consideră că și aceste prevederi nu corespund Constituției și principiului certitudinii juridice pentru că (i) acordă o marjă discreționară judecătorului de instrucție în privința emiterii unei astfel de încheieri; (ii) legislatorul nu a prevăzut condițiile și cazurile în care judecătorul trebuie să deroge de la regula generală și să examineze plângerile în discuție cu prezența părților.

13. Autorii excepției au menționat că prevederile contestate nu corespund exigenței calității legii și contravin articolelor 16, 20, 23, 26, 53 și 54 din Constituție.

B. Aprecierea Curții

14. Examinând admisibilitatea sesizării privind excepția de neconstituționalitate, Curtea constată următoarele.

15. În conformitate cu articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, controlul constituționalității legilor, în prezenta cauză a unor prevederi din Codul de procedură penală, ține de competența Curții Constituționale.

16. Curtea observă că excepția de neconstituționalitate a fost ridicată de către subiecții cărora li s-a conferit acest drept, pe baza articolului 135 alin. (1) literele a) și g) din Constituție, așa cum a fost interpretat prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 2 din 9 februarie 2016.

17. Obiectul excepției de neconstituționalitate îl constituie textul „fără prezența părților” și cuvântul „poate” din articolul 313 alin. (4) din Codul de procedură penală. Curtea constată că prevederile contestate în actuala redactare nu au făcut anterior obiect al controlului de constituționalitate.

18. Curtea observă că excepția de neconstituționalitate a fost ridicată în cadrul unui proces aflat pe rolul Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana, care are ca obiect examinarea unei plângeri formulate împotriva unei ordonanțe a procurorului prin care s-a refuzat începerea urmăririi penale. Pentru că articolul 313 alin. (4) din Codul de procedură penală se referă la procedura examinării unor astfel de plângeri de către judecătorul de instrucție, Curtea consideră că prevederile contestate pot fi aplicate în prezenta cauză.

19. Curtea reține că o altă condiție obligatorie pentru ca excepția de neconstituționalitate să poată fi examinată în fond este incidența a cel puțin unui drept garantat de Constituție (a se vedea DCC nr. 78 din 3 iunie 2021, § 17).

20. Autorii excepției au susținut incidența articolelor 16 (*egalitatea*), 20 (*accesul liber la justiție*), 23 (*dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle*), 26 (*dreptul la apărare*), 53 (*dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică*) și 54 (*restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți*) din Constituție.

21. În jurisprudența sa, Curtea a subliniat că articolul 23 din Constituție nu are o aplicabilitate de sine stătătoare. Pentru a fi aplicabil, autorul sesizării trebuie să demonstreze, în mod argumentat, existența unei ingerințe în drepturile garantate de Constituție. Cu privire la articolul 54 din Constituție, Curtea reiterează că acesta îi impune un mod de analiză a caracterului proporțional al ingerințelor în drepturile fundamentale. Pentru a putea fi aplicat, de asemenea, trebuie să se constate incidența unui drept fundamental (HCC nr. 8 din 5 aprilie 2022, § 26; HCC nr. 21 din 6 decembrie 2022, § 34).

22. Referitor la articolul 16 din Constituție, Curtea a reținut că o condiție primordială pentru existența tratamentului diferențiat o reprezintă caracterul comparabil al situațiilor. Totodată, Curtea a reiterat că dispozițiile constituționale ale articolului 16 devin incidente numai atunci când se demonstrează existența unui tratament diferențiat, precum și în cazul în care tratamentul diferențiat contestat se referă la unul din drepturile fundamentale garantate de Constituție (a se vedea DCC nr. 26 din 16 februarie 2021, § 22). În această cauză, autorii excepției nu au motivat care sunt situațiile comparabile. Dacă ar proceda la examinarea fondului sesizărilor formulate de o asemenea manieră, Curtea Constituțională l-ar înlocui pe autor în invocarea argumentelor de neconstituționalitate, fapt care ar echivala cu un control din oficiu (a se vedea DCC nr. 109 din 13 iulie 2021, § 24).

23. Deși autorii excepției au invocat și incidența articolului 53 din Constituție, Curtea observă că aceștia nu au motivat în ce măsură examinarea plângerilor adresate judecătorului de instrucție în lipsa părților afectează vreun principiu constituțional care rezultă din această normă constituțională. Curtea reamintește că procedurile din fața sa au un caracter adversarial, iar autorii sesizării trebuie să-și precizeze argumentele juridice prin raportare la Constituție (DCC nr. 183 din 21 decembrie 2023, § 23).

24. Cu referire la incidența articolelor 20 și 26 din Constituție, autorii susțin, în principal, că prevederile contestate, care stabilesc că plângerile adresate judecătorului de instrucție vor fi examinate fără prezența părților și doar printr-o încheiere motivată poate fi stabilită ședința de judecată cu prezentarea la proces, constituie o ingerință în exercițiul dreptului la un proces echitabil și limitează accesul pretinselor victime ale torturii la justiție. Autorii consideră că examinarea unor astfel de plângeri impune prezența fizică a persoanei care se pretinde victimă a unor acte de tortură.

25. Curtea menționează că articolul 20 din Constituție garantează dreptul de acces liber la justiție și își găsește corespondența în dispozițiile articolului 6 § 1 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Totodată, articolul 26 din Constituție, care garantează în mod distinct dreptul la apărare, își găsește corespondența în articolul 6 § 3 din Convenția Europeană (DCC nr. 37 din 30 martie 2021, §§ 32-33).

26. În acest context, Curtea Europeană a reținut că articolul 6 din Convenție nu garantează în sine dreptul de a începe urmărirea penală sau condamnarea penală a unor terți (a se vedea *Mustafa Tunç și Fecire Tunç v. Turcia* [MC], 14 aprilie 2015, § 218). În cauza *Doorson v. Olanda*, 26 martie 1996, § 70, Curtea Europeană a reținut că dreptul la un proces echitabil nu presupune să se aibă în vedere drepturile victimelor chemate să depună mărturie. Interesele victimelor sunt protejate de aspectele procedurale ale unor drepturi din Convenție, care impun ca statele membre la aceasta să-și organizeze procedurile penale astfel încât interesele în discuție să nu fie periclitate în mod nejustificat (a se vedea și *Marcello Viola v. Italia*, 5 octombrie 2006, § 51) (a se vedea, *mutatis mutandis*, DCC nr. 66 din 18 mai 2021, § 31).

27. Totodată, în jurisprudența sa, Curtea a menționat că articolele 20 și 26 din Constituție nu sunt incidente în contextul accesului victimelor și părților vătămate la materialele dosarului la etapa urmăririi penale din motiv că autorul sesizării nu și-a raportat critica la vreun articol din Constituție care garantează un drept fundamental aplicabil în cazul victimelor infracțiunii (a se vedea §§ 32-33 din Decizia nr. 66 din 18 mai 2021).

28. În schimb, în Hotărârea nr. 31 din 29 noiembrie 2018, problema pe care a ridicat-o autorul sesizării făcea parte din câmpul de aplicare al articolului 24 alin. (2) (*dreptul la viață și la integritate fizică și psihică*) din Constituție, privit sub aspect procedural, iar Curtea a constatat că asigurarea participării efective a părții vătămate la urmărirea penală reprezintă un

element al aspectului procedural al dreptului de a nu fi supus relor-tratamente, o obligație care le revine autorităților Republicii Moldova din perspectiva articolului 24 alin. (2) din Constituție (a se vedea §§ 35, 48 din hotărâre).

29. Așa cum autorii sesizării au afirmat afectarea dreptului la integritate fizică și psihică, Curtea va trece la analiza bazată pe articolele 20 și 26 din Constituție.

30. Având în vedere jurisprudența europeană relevantă, pentru a constata justificarea examinării în lipsa părților a plângerilor formulate împotriva acțiunilor și actelor ilegale ale organului de urmărire penală și ale organului care exercită activitatea specială de investigație, Curtea trebuie să stabilească care este natura acestei căi de atac și care sunt competențele judecătorului de instrucție în această procedură.

31. Cu titlu preliminar, Curtea notează că judecătorul de instrucție examinează plângerile împotriva acțiunilor și actelor ilegale ale organului de urmărire penală și ale organelor care exercită activitate specială de investigație formulate de către bănuit, învinuit, apărător, partea vătămată, de alți participanți la proces sau de către alte persoane ale căror drepturi și interese legitime au fost încălcate de aceste organe, în cazul în care persoana nu este de acord cu rezultatul examinării plângerii sale de către procuror sau nu a primit răspuns la plângerea sa de la procuror în termenul prevăzut de lege (articolul 313 alin. (1) din Codul de procedură penală).

32. Potrivit alin. (2) din același articol, persoanele indicate în alin. (1) pot ataca la judecătorul de instrucție: 1) refuzul organului de urmărire penală: a) de a primi plângerea sau denunțul privind pregătirea sau săvârșirea infracțiunii; b) de a satisface demersurile în cazurile prevăzute de lege; c) de a începe urmărirea penală; d) de a elibera persoana reținută pentru încălcarea prevederilor articolelor 165 și 166 din prezentul Cod; e) de a elibera persoana deținută cu încălcarea perioadei de reținere sau a perioadei pentru care a fost autorizat arestul; 2) ordonanțele privind încetarea urmăririi penale, clasarea cauzei penale sau scoaterea persoanei de sub urmărire penală; 3) alte acțiuni care afectează drepturile și libertățile constituționale ale persoanei. Alineatul (4) din același articol stabilește că plângerea se examinează de către judecătorul de instrucție în termen de 30 de zile, fără prezența părților, cărora li se comunică data examinării plângerii. Teza a doua și teza a cincea din prevederile în discuție stabilesc o excepție de la regula examinării plângerilor în procedură scrisă. Astfel, printr-o încheiere motivată, judecătorul de instrucție poate dispune fixarea ședinței pentru prezentarea părților la proces cu expunerea explicațiilor relevante.

33. Totodată, Curtea notează că judecătorul de instrucție care consideră plângerea întemeiată adoptă o încheiere prin care obligă procurorul să lichideze încălcările depistate ale drepturilor și libertăților omului sau ale persoanei juridice și, după caz, declară nulitatea actului sau acțiunii procesuale atacate. Dacă constată că actele sau acțiunile atacate au fost

efectuate în conformitate cu legea și că drepturile sau libertățile omului sau ale persoanei juridice nu au fost încălcate, judecătorul de instrucție pronunță o încheiere despre respingerea plângerii înaintate (alin. (5) din articolul 313 din Cod).

34. Așadar, Curtea constată că, spre deosebire de instanțele de judecată care judecă fondul cauzei penale în care urmează să se stabilească vinovăția sau nevinovăția persoanei, procedura de examinare a plângerilor reglementată de prevederile în discuție nu se referă la stabilirea unei acuzații în materie penală, ci la controlul judiciar efectuat de judecătorul de instrucție împotriva acțiunilor și actelor pretins ilegale ale organului de urmărire penală și ale organului care exercită activitate specială de investigație.

35. Având în vedere această diferență, Curtea conchide că garanțiile articolului 6 din Convenția Europeană, corespondentul articolului 20 din Constituție, implicit dreptul de a participa la ședință, nu sunt încălcate în această procedură. Cu toate acestea, Curtea admite că pot exista cazuri când plângerile în discuție necesită a fi examinate cu prezența părților. În acest sens, norma contestată prevede existența plângerilor care necesită a fi examinate cu participarea părților, însă acest fapt trebuie stabilit în fiecare caz concret.

36. Referitor la capătul sesizării privind lipsa stabilirii modului și unor condiții în baza cărora judecătorul de instrucție să poată evalua circumstanțele care justifică examinarea plângerii cu prezența părților, Curtea reține că interpretarea și aplicarea dispozițiilor legale la situații concrete depășește sfera controlului de constituționalitate și reprezintă o competență a instanțelor judecătorești (a se vedea, *mutatis mutandis*, DCC nr. 126 din 5 august 2021, § 38).

37. Curtea reiterează că legislația procesual-penală nu poate să exceleze în texte explicative. Oricât de clar ar fi redactată o normă juridică, în orice sistem de drept există un element inevitabil de interpretare judiciară, inclusiv într-o normă de drept penal procesual (a se vedea DCC nr. 6 din 23 ianuarie 2020, § 30). Așadar, identificarea plângerilor care necesită a fi examinate cu prezența părților îi revine exclusiv judecătorului de instrucție, în funcție de complexitatea cauzei, necesitatea prezentării unor explicații suplimentare etc.

38. Adiacent, Curtea notează că, deși prin modificările introduse prin Legea nr. 245 din 31 iulie 2023 legislatorul a optat pentru examinarea acestor plângeri, de regulă, fără prezența părților, acesta a extins și perioada de soluționare a plângerilor de la 10 zile la 30 zile, timp în care judecătorul de instrucție are posibilitatea să constate dacă o anumită plângere necesită a fi examinată cu prezența părților. Astfel, referitor la acest capăt al sesizării, Curtea nu atestă vreo problemă de constituționalitate.

39. Mai mult, Curtea notează că legislatorul a prevăzut că încheierile privind refuzul de pornire a urmăririi penale, scoatere a persoanei de sub urmărirea penală, încetare a urmăririi penale, clasare a cauzei penale și reluare a urmăririi penale pot fi contestate cu recurs în termen de 15 zile de la data

comunicării și se vor judeca conform articolelor 447 și 448 (procedura judecării recursului împotriva hotărârilor judecătorești pentru care nu este prevăzută calea de atac apelul), în lipsa părților. La cererea motivată a părților, instanța de recurs poate dispune, printr-o încheiere motivată, stabilirea ședinței de judecată cu citarea părților pentru participare la proces (a se vedea articolele 313 alin. (6) și 447 alin. (3) din Cod).

40. În consecință, alegerea unei opțiuni privind modul de soluționare a plângerilor adresate judecătorului de instrucție ține de competența legislatorului și nu constituie o problemă de constituționalitate de vreme ce există posibilitatea desfășurării unei ședințe atunci când este necesar într-o cauză concretă și există suficiente garanții apte să asigure caracterul echitabil al procedurilor penale (a se vedea §§ 36-39 *supra*).

41. Având în vedere cele menționate, Curtea reține că sesizarea privind excepția de neconstituționalitate în discuție nu întrunește condițiile de admisibilitate și nu poate fi acceptată pentru examinare în fond.

Din aceste motive, în baza articolelor 135 alin. (1) literele a) și g), 140 alin. (2) din Constituție, 26 alin. (1) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, 61 alin. (3) și 64 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

DECIDE:

1. *Se declară inadmisibilă* sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a textului „fără prezența părților” și a cuvântului „poate” din articolul 313 alin. (4) din Codul de procedură penală, ridicată de dl Denis Russu și dna avocat Aliona Dragomir, în dosarul nr. 10-1748/2023, pendinte la Judecătoria Chișinău, sediul Ciocana.

2. Prezenta decizie este definitivă, nu poate fi supusă niciunei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Președinte

Domnica MANOLE

*Chișinău, 6 martie 2024
DCC nr. 12
Dosarul nr. 213g/2023*